

Kas oleme pigem kirsiaedade maharaiujad või alleshoidjad?

8. veebruaril käisin Vanemuises vaatamas teatriklassikat, Priit Strandbergi lavastatud Anton Tšehhovi draamat "Kirsiaed". Ma ei olnud teosega varasemalt kokku puutunud, seega läksin vaatama eelarvamusteta, puhta lehena. Põnevus oli aga suur, sest loo pealkiri, sisu kirjeldus veebilehel ning lavastaja ja näitlejate nimed olid kutsuvad. Lugu räägib pealtnäha vaid peret ähvardavast rahahädast ja ohust vana mõis ja kirsiaed oksjonil kaotada, kuid kiht kihi haaval hakkab see end detailirohkuses vaatajale avama.

See on lavastus, mis tõstatab küsimusi ning istutab mõtteseemneid, haarab kaasa ja viimaks puudutab hinge ning toob pisaragi palgele.

Lava mõjub heleda ja helgena: ruumis on valge mööbel ja põrandal valge vaip. Laest ripub suursugune lühter, mis on tehtud unenäopüüdjadest. See koondab justkui mälestuste pilvekesed, mis viivad unenäolisse ilma. Esmapilgul tababki vaatajat rahu ja helgus. Kujundus jätab mulje, nagu laval toimuv oleks maaliline postkaart, mida saab endale suveniiriks soetada.

Mõisas elab mõisapere, mõisaproua (Piret Laurimaa), tütar (Helo Kaplinski), kasutütar (Linda Porkanen) ja mõisaproua vend (Karol Kuntsel). Lisaks mõisaperele elavad seal teenrid: ustav toapoiss Firss (Aivar Tommingas), noor toapoiss Jaša (Kristjan Üksküla) ja naiivitarist toatüdruk Dunjaša (Lena Barbara Luhse), kes kõik näevad mõisas elamises oma elu päästerõngast: kes pikaajalist tööd, kes tõelist armastust, kes kodu. Kirsiaia kaotamine, mis üha tõenäolisemana näib, on mõeldamatu. Mõisas elab ka peretuttav, nüüdseks kaupmees, kuid alles hiljuti pärisorjade hulka kuulunud Lopahhin (Andres Mähar), kel on mõisa päästmiseks idee: raiuda maha kirsiaed ning rajada sinna suvitusrajoon. Lootes ehk seeläbi pälvida tänu ja kõrgemat positsiooni ühiskonnas või lausa mõisaproua armastust. Mõisaproua Ranevskaja aga kardab kirsiaeda kaotada, sest siin paigas oli ta veetnud oma lapsepõlve, kasvatanud lapsed ning siin oli kõik kindel, paigas ja muutumatu, see koht on tükike temast. Koht, kuhu kurja maailma eest peitu pugeda.

Kirsiaed, mille ümber on sündmustik üles ehitatud, on nii mõneski mõttes kujutletav. Võib ju ka olla, et publik, iga viimne kui üks meist, saalisviibijaist, on kirsiaias kasvav puu oma magusate, ent vahel ka hapukate kirssidega. Oma mälestuste kerge vahuga, kaotatu kibedusega.

Kirsiaiaist hoidis tugevasti kinni ka kasutütar Varja, sest lisaks sellele, et kirsiaed oli maagiline koht, nende kodu ja hing, oli see Varjale kõik, selle kaotamisel ei olnud tal enam midagi. Seetõttu proovis Varja hoida ja säästa raha, et päästa kirsiaed maharaiumisest. Mõisaproua aga eiras kasutütret nõuandeid, priiskas kuld müntidega, kattes pankrotihirmu ees samal ajal oma silmi-kõrvu ning kiikudes otsustamatutes aina edasi-tagasi, justkui pendeldades mineviku ja oleviku vahel.

Mis on siis õige: kas müüa maha mälestused ja minna pankrotti või püüda igat senti veeretades see kasutuna näiv ja kulu toov koht alles hoida?

Oksjonil ostetakse kirsiaed mõisaproualt siiski ära ning ostjaks on Lopahhin ise. Perekond on šokis ning sunnitud lahkuma, jättes hüvasti oma kodupaigaga. Lopahhin võis tänu oksjoni ostule saada mõisahärraks, kuid hoolimata rikkusest ja heast positsioonist, jäi ta armastuseta, olles üksikum kui varem.

Minu arvates oli näitlejatöö tase kõrge ja tegelased omavahelises sünergias. Lavastaja Priit Strandberg oli puhunud loole hinge sisse, suunanud näitlejaid põhjaliku rollilooma poole ning tervikpilt mõjus tõesti hästi. Lisaks Vanemuise näitlejatele olid laval külalised Theatrumist ja Jakobi Mäe Teatristudio vilislasedki andsid oma panuse, kellest Helo Kaplinski kandis tütar Anja rolli, tabades neiu nüansirohkust, lapsemeelsust ja tuues esile mitmetahulisi tundeid.

Vapustavalt mängis Piret Laurimaa mõisaproua Ranevskajat ning suurepärase rolliga oli vaatajate ees Aivar Tommingas toapoiss Firsina, kelle käekäigule elasin kogu hingest kaasa. Eriti puudutasid mind toapoiss Firsi viimased, mõtlemapanevad sõnad: “Elu läks mööda, aga justkui ei olekski elanud.” Olles seotud kirsiaia ja mõisaga, pühendudes täielikult teistele, jättis ta seetõttu unarusse elus kõige olulisema - iseenda. Inimest, kes ennast ise esile ei tõsta, sageli ei märgata ning temast astutakse kahjuks lihtsalt üle.

Lava valgus muutus punaseks ning kõrgendikul asus laulma koor, kelle nõiduslik laul juhtis tähelepanu sellele, kuidas vahel on tõsine ja raske kogemus ohuline, et avaneks võimalus pöörata uus leht või oskaks teistmoodi hinnata eelnenud eluperioodi ja olla siis kogemuse võrra rikkam. Mälestused minevikust, mis möödunud, ja antud juhul kirsiaia, mis maha võetud, siiski jäävad. Alatiseks.